Niça i l'ordre de Malta

Autor:
Data de publicació: 26-08-2019

Hi ha documentació on es diu que en aquestes dates havien obtingut una autonomia amb una mena de corts amb tres braços (militar, clerical, gremis) com la Generalitat havent "retornat" per tant a la REGIAM OBEDÏENTIAM....IMPORTANT.. AL FER L'ARTICLE HE DESCOBERT QUE EN MALTÈS "MARA" VOL DIR "DONA" - "FTIT" => "PETIT O POC" - "TARD" => "TARD" - "tifforma parti" => "forma part" - persuna=> persona- POETESSA => POETESA!!!

NIÇA I L'ORDE DE MALTA

Llinda de la porta - mort d'Inguanez -1447

Savoia i l'Orde de Malta

6 juny 2017

Escrit per emmanuel coux i publicat des d'Overblog

Bandera de l'Orde de Malta al Fort Sant'Angelo de Malta (foto E. Coux).

L'Orde dels Cavallers Hospitalaris de Sant Joan de Jerusalem també anomenada Orde dels Cavallers de Malta va néixer de les primeres croades. Aquest orde, la missió principal del qual era tractar els pelegrins, també es va convertir en una ordre de soldats-monjos que seguien els templers per tal de defensar els pelegrins que anaven a Jerusalem.

Igual que els templers, tenien moltes comandàncies a Europa i, a diferència d'ells, no es van dissoldre a principis del segle XIV, sinó que van heretar els seus béns i comandàncies en la seva dissolució el 1311. La caiguda de Jerusalem i després d'Acre van exiliar la casa mare de l'orde primer a Xipre, després el 1309 a Rodes on van construir una poderosa base fortificada. El 1522 foren desposseïts d'aquesta illa pels otomans i després d'uns anys de vagabunds on es van allotjar a Niça i Villefranche sur mer al Ducat de Savoia. Llavors Carles V els va donar l'illa de Malta el 1530. L'orde s'anomenava llavors comunament "Orde dels Cavallers de Malta".

Es van fer diverses preguntes sobre la similitud de les banderes de l'Orde de Cavallers Hospitalaris de Sant Joan de Jerusalem (també anomenada Orde de Malta després de 1530) i de Savoia. És cert que la similitud de les banderes és cridanera ja que és exactament la mateixa bandera entre aquestes dues entitats. Això planteja preguntes sobre la relació entre aquest orde de monjos-soldats i Savoia. També ens podem preguntar sobre la seva presència, a Niça i Villefranche-sur-mer al Ducat de Savoia entre 1522 i 1530 (l'ouvent sembla que només hi va ser de 1527 a 1528). Finalment, l'Orde de Malta també planteja qüestions sobre la reaparició de l'Orde de Sant Maurici i la seva afecció a l'Orde de Sant Llàtzer el 1572; en anys força convulsos seguits de les victòries de La Valletta (1565) i Lepant (1571) i la pèrdua de l'illa de Xipre pels venecians (1570-1571).

La semblança de les banderes no s'havia escapat als cronistes del segle XV, que per exaltar la vocació cavalleresca dels comtes de Savoia, van embellir la història de la croada d'Amadeu III convertint-lo en un dels salvadors de Sant Joan d'Acre per als cavallers de Rodes1. En realitat, això va canviar la història d'aquest comte que, responsable del fracàs de la Segona Croada. 2, s'havia convertit sota la ploma del cronista, el salvador de l'orde croat més gran encara actiu al segle XV. En realitat, la mort d'Amadeu III a Xipre en les setmanes posteriors al desastre pot haver-lo salvat d'un vergonyós retorn a Europa.

De fet, Amadeu III havia estat responsable dels exploradors de l'exèrcit del rei Lluís VII líder de la Segona Croada. Com a resultat, va involucrar les tropes en una desfilada a les muntanyes Cadmus a l'actual Turquia que va allargar la columna del soldat de manera desproporcionada en un lloc perillós. Com a resultat, els turcs van aprofitar per massacrar la rereguarda sense que el gruix de les forces pogués intervenir. A causa d'aquestes pèrdues, l'exèrcit de Lluís VII no va poder continuar per terra en territori enemic. La croada s'havia convertit en un fracàs i Amadeu III portava gairebé tota la responsabilitat. Era impossible continuar la croada per terra. Els croats més rics que van poder pagar, es van embarcar en vaixell cap a Terra Santa. Amadeu III va ser un d'ells però va morir durant una escala a Xipre.

El relat de Cabaret és força diferent ja que, segons les seves cròniques, el comte de Savoia va arribar a Rodes, s'assabenta que Sant Joan d'Acre està assetjat, que el Gran Mestre és mort i que els cavallers de l'orde estan desesperats. El comte de Savoia va anar, doncs, a Sant Joan d'Acre. Ho va aconseguir posant l'hàbit del gran mestre de fer-se passar per ell, d'espantar els musulmans, de restaurar el coratge als cavallers i de repel·lir els turcs. És una gran victòria i el nou Gran Mestre en agraïment li ofereix prendre, com a estendard i com a record d'aquesta victòria, la bandera de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem que es convertirà en la bandera de Savoia.

1.1. Daniel Chaubert, traducció de: Jean d'orville dit Cabaret, La chronique de Savoie, Fontaine de Siloé, 1995, p. 63-68;

xifra aràbiga Laurent Ripart, « La croisade du comte Amédée III de Maurienne (+1148) : un poltach sans contrepartie? », dans Benoît Grévin, Anneliese Nef et Emmanuelle Tixier (dir.), Chrétiens, Juifs et musulmans dans la Méditerranée médiévale . Mélanges en l'honneur d'Henri Brec, París, 2008, p.149-165 : . https://www.academia.edu/6787324/_La_croisade_du_comte_Am%C3%A9d%C3%A9e_III_de_Maurienne_1148_un_potlatch_sans_contrepartie_dans_Beno%C3%AEt_Gr%C3%A9vin_Annliese_Nef_et_Emmanuelle_Tixier_dir._Chr%C3%A9tiens_juifs_et_musulmans_dans_la_M%C3%A9diterran%C3%A9e_m%C3%A9di%C3%A9vale._M%C3%A9langes_en_l_honneur_d_Henri_Bresc_Paris_2008_p._149-165

Capella de Santa Anna al fort Sant Elme de Malta que perpetua la memòria del gran carrack Santa Anna que es va construir a Villefranche sur mer (foto E. Coux).

La creació de Cabaret va tenir com a geni a més de transformar la vergonyosa derrota d'Amadeu III en una victòria gloriosa, trobar una explicació sobre l'origen de la bandera de Savoia (una creu de plata sobre un fons de boca) en relació amb la moda de l'esperit cavalleresc de l'època. De fet, el record de la croada d'Amadeu VI encara era viu a la cort de Savoia, recordat per l'Orde del Collar i la Cartoixa de Pierre-Châtel. També hi havia el germanastre d'Amadeu VIII, Humbert de bâtard que havia participat en la desastrosa croada de Nicene a principis del segle XV i va ser capturat pels otomans. La narrativa cabaretística d'aquest fet, semblava molt lògica i es feia ressò de la història recent de la Casa de Savoia.

Però el relat d'aquest cronista serà encara més útil per als ducs de Savoia al segle XVI, quan iniciaran una gran política mediterrània i reclamaran l'illa de Xipre contra els venecians. De fet, el matrimoni de l'última hereva legítima dels lusignans Charlotte amb Lluís de Savoia, fill del duc Lluís, portarà la corona de Xipre a Savoia. No obstant això, Charlotte i Louis van ser ràpidament desposseïts el 1469 pel germanastre de Charlotte, Jacques de Lusignan, l'arquebisbe de Nicòsia que va provocar un cop d'estat amb l'ajut dels venecians. Li van proposar en matrimoni un ric patrici de Venècia que després va passar la sobirania de l'illa a Venècia. Exiliada, Charlotte de Lusignan va donar els seus drets sobre la corona de Xipre al duc Carles 1r de Savoia el 1484.

És curiós assenyalar que la reina Charlotte, després de la seva resistència al castell de Cerine, fugirà de l'illa de Xipre i es posarà sota la protecció dels cavallers hospitalers de Sant Joan a Rodes1. Aquest fet pot plantejar qüestions sobre la posició de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem en relació amb Venècia. Aquesta posició sembla força ambigua. Venècia és sobretot un estat que viu del comerç a la Mediterrània oriental, per la qual cosa ha de mantenir vincles amb els països musulmans, inclosos els otomans. La seva actitud és doble, ja que ha de tenir una façana tolerant amb el comerç per no irritar els turcs, però també ha de demostrar que és poderosa i ferma en cas d'atac i falta de respecte mutu.

La posició dels cavallers de Malta és força diferent ja que el seu propòsit no és comerciar; sinó per defensar la religió catòlica contra musulmans i heretges. És un ordre original de les croades l'objectiu final de les quals és la recuperació de Jerusalem dels musulmans. La seva existència, a diferència de Venècia, està lligada a la guerra i al perill turc a la Mediterrània. L'exemple d'aquesta precarietat va ser, després de la pèrdua de Rodes, la confiscació d'una de les seves comandàncies a Portugal pel rei de Portugal amb el pretext que l'orde havia fracassat en la seva missió. Així doncs, per al rei de Portugal, l'ordre s'havia tornat inútil. El Gran Mestre havia de justificar a aquest rei però també als altres reis de la cristiandat la necessitat de mantenir intacte l'ordre pel bé de la cristiandat. Una derrota massa gran (com la pèrdua de Rodes) o la inactivitat eren amenaces per a la supervivència de l'Orde d'Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem.

Perquè aquí també, a diferència de Venècia, que vivia gràcies a les seves possessions d'ultramar, l'Orde de Sant Joan de Jerusalem vivia de les seves possessions continentals i, per tant, de les rendes terrestres de les seves comandàncies.

Així doncs, l'activitat principal dels cavallers de Malta serà la cursa contra els vaixells musulmans, tant per contrarestar els musulmans a la Mediterrània, com indirectament per provocar que es tornin a convertir en una amenaça. Malauradament, les provocacions dels cavallers de l'Orde de Sant Joan sovint es giren en contra de l'ofici de Venècia. També va ser en resposta a una greu provocació dels cavallers de Malta el 1644 que els otomans van decidir apoderar-se de Creta (possessió de Venècia) i embarcar-se en la guerra de Càndia el 1645.

Com a resultat, l'actitud de Venècia de mantenir bones relacions amb els musulmans va ser sovint criticada pels cavallers de Malta i viceversa. L'exemple més interessant va ser el retret que el Gran Mestre de l'Orde va adreçar al General de les Galeres de Venècia de "la tímida política del senat (venecià), que tenint al port de Càndia més de seixanta galeres, va veure prendre Rodes sense dignar-se a llançar-hi la més mínima ajuda. »2. Aquesta acusació va ser greu perquè la captura de Rodes per part dels otomans, que va condicionar la supervivència de l'Orde, només va ser possible gràcies a la inacció voluntària de Venècia. Per contra, l'aliança de Venècia i Malta es va fer sovint quan es van trencar les relacions entre els musulmans i la Serenissima, especialment durant la invasió de Xipre el 1571 o Creta el 1645.

Pel que fa a les relacions entre Savoia i Malta, seran importants a mitjan segle XVI per essencialment dues raons. Els savoians necessitaven primer aliats a la Mediterrània ja que reclamaven l'illa de Xipre i la seva corona contra Venècia. Però, sobretot, Savoia va iniciar una gran política mediterrània afavorint Niça i Villefranche i intentant eixamplar la seva façana marítima a costa de Gènova (Dolceacqua el 1524, Oneille el 1576, etc.) i França (operació a Provença i Marsella 1588-1592). Per la seva banda, l'Orde de Sant Joan de Jerusalem està amenaçada des de 1480 pels otomans i necessita suport continental.

1 Antoine-Augustin Bruzen de la Martinière, Le grand dictionnaire géographique et critique, volums 1 a 2, 1737, p. 94;

xifra aràbiga Abbé de Vertot, Histoire des chevaliers Hospitaliers de S. Jean de Jerusalem, Volum 3, París, 1726, p.5;

L'escut de la Casa de Savoia adquirirà al segle XVII les armes de Xipre, Lusignans, Armènia i Jerusalem (a dalt a l'esquerra)

A principis del segle XVI, el duc de Savoia Carles III iniciarà una ambiciosa política mediterrània que serà continuada pels seus successors Emmanuel-Philibert i Carles Emmanuel 1r. Des d'un punt de vista cronològic, el duc de Savoia Carles III va ser atret en la coalició de Cambrai el 1508 contra Venècia gràcies a la promesa de recuperar l'illa i la corona de Xipre.1. Va reforçar la seva ciutadella de Niça entre 1512 i 1517. En aquell moment, també va millorar la pista de mula que passava per Brig i connectava el comtat de Niça amb el Piemont. Encara reclamarà la possessió de l'illa de Xipre a la coronació de l'emperador Carles V el 1530.2. El 1521 es va casar amb la filla del rei de Portugal. Portugal era l'estat marítim més poderós de l'època gràcies a les seves colònies.

Les relacions entre l'Orde d'Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem i el Duc de Savoia van ser molt estretes quan l'orde va ser expulsat de l'illa de Rhode pels musulmans el 1522. S'allotjarà durant uns anys a Niça i Villefranche3. Aquí és on construiran la seva barca més gran, el carrack Saint Anne4. La neutralitat del duc de Savoia va ser important per a l'elecció de l'orde per establir-se a Niça. De fet, seguint la lògica de les seves idees, els Cavallers de Sant Joan de Jerusalem no volien prendre partit entre els cristians. Sobretot perquè els seus membres provenien de totes les nacions. La major part dels contingents procedien de França i Espanya, que estaven en guerra.

1 Henri Naef, Claude d'Estavayer, bisbe de Belley, confident de Carles II, duc de Savoia, a "Revue d'histoire

ecclésiastique suisse", 1957, p.200-201; http://www.e-periodica.ch/cntmng?pid=zfk-001:1957:51::379

xifra aràbiga Samuel Guichenon, Histoire généalogique de la royale maison de Savoie, 1650, volum 2, p. 206

3. Abbé de Vertot, Histoire des chevaliers Hospitaliers de S. Jean de Jerusalem, Volum 3, Op. Cit., p. 64; Samuel Guichenon, Histoire généalogique de la royale maison de Savoie, 1650, volum 2, p. 202;

4. Anne Brogini, Entre France et Espagne, les crisis dans le comté de Nice au XVIe siècle, dans les cahiers de la Méditerranée, 74/2007: https://cdlm.revues.org/2073 ;

Fort Saint Elme construït per Emmanuel Philibert a Villefranche sur mer (foto E. Coux).

El 1526, es diu que el duc de Savoia va intentar preparar una expedició per recuperar l'illa de Xipre.1. Estava en consulta amb l'Orde dels Cavallers Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem? El duc de Savoia havia estat conscient de l'actitud dels venecians durant la captura de Rodes? L'ordre tenia previst venjar-se? L'arribada de l'orde a un port del duc de Savoia potser també va estar motivada a la base per una aliança contra Venècia. En tot cas, l'aliança del duc de Savoia amb l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, el Regne de Portugal i l'Espanya de Carles V va fer plausible aquest projecte.

La motivació de l'orde en aquell moment era buscar un lloc on establir el convent per substituir l'illa perduda. Carles V els havia donat molt aviat l'illa de Malta i la ciutat de Trípoli, el 1523. Però per diverses raons, els cavallers no estaven satisfets amb aquest regal. Volien conquerir una altra illa a la Mediterrània oriental. L'illa de Xipre, molt ben situada, formava part del seu projecte? És evident que el duc de Savoia no tenia les forces navals ni per conquerir l'illa, ni per mantenir-la. En ambdós casos, l'Orde de Sant Joan de Jerusalem o una altra força naval aliada haurien estat indispensables.

L'arribada de l'orde a Villefranche-sur-mer també estava potser relacionada amb el fet que el duc de Savoia s'havia convertit en gendre del rei de Portugal des de 1521 per tal d'arreglar les relacions entre aquest rei i l'orde. Les relacions s'havien deteriorat després de la confiscació d'una important comandància per part del rei.

D'altra banda, Niça i Villefranche estaven a prop de les possessions franceses que permetien estar a prop de la França per tenir el seu suport però sense corrompre-s'hi i disgustant els espanyols. Aquests ports també eren propers a la República de Gènova, que des de 1525 havia estat alliberada del protectorat francès. La República de Gènova era una potència marítima almenys tan formidable com Venècia, sovint competint amb aquesta última i molt propera comercialment a Savoia. El 1528, Philippe de Villiers-l'illa d'Adam, Gran Mestre de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem va

estar present a la Sainte Chapelle de Chambéry amb trenta cavallers de la seva ordre per al baptisme d'Emmanuel-Philibert. Representava el rei Emmanuel de Portugal, padrí del futur duc2. Aquesta representació mostra una reconciliació en aquesta època entre l'Orde de Sant Joan de Jerusalem i el rei de Portugal; potser a través del duc de Savoia i Carles V, que també era gendre del rei.

Finalment, no és impossible que el duc de Savoia volgués utilitzar l'orde per desenvolupar la seva ciutat de Niça i el seu port de Villefranche sur mer. Les relacions amb l'orde van continuar sent importants fins i tot després de la seva sortida cap a l'illa de Malta i Trípoli donada per Carles V el 1530. 3. Va ser un cavaller de Malta qui va comandar la defensa de Niça el 1543 i la victòria només va ser possible gràcies a la seva experiència i coratge.4.

L'acció de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem en el desenvolupament de la costa savoiana també està present en la millora de l'enllaç entre el comtat de Niça i el Piemont. Tenia una comandància al comtat de Niça, a Roquebillière, localitat situada a la vall del Vésubie en un passatge estratègic en una de les carreteres que uneix el comtat de Niça amb el Piemont pel Coll de Fenestre L'església de Saint Michel-de-Gast de Roquebillière havia estat donada pel bisbe de Niça cap als anys 1147. L'església, amenaçada de ruïna el 1438, va ser reconstruïda entre 1486 i 1533. Pot ser que la presència del Convent5 a Villefranche sur mer va precipitar una obra que feia temps que s'estava desenvolupant. Però també pot ser degut a la política mediterrània del duc de Savoia en el context de la millora del vincle entre el Piemont i el comtat de Niça.

Els Hospitalers haurien posseït una altra comandància o casa senzilla a Sant Martí de Vésubie, potser dependent de la comandància de Roquebillière, als peus del Coll de Fenestre amb un santuari dedicat a la Mare de Déu de les Gràcies anomenat "la Mare de Déu de la Finestra". Pel que fa al santuari d'Oropa, la llegenda diu que l'estàtua de la Mare de Déu va ser esculpida per sant Lluc i portada de tornada a la Provença per Santa Maria Magdalena. Després hauria estat portada de nou a aquest lloc pels templers que van precedir els hospitalers.6.

L'aliança amb els Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem va ser tan important en la representació que es va donar la Casa de Savoia. Per tal de recuperar els seus drets sobre Xipre, la Casa de Savoia donà una imatge de defensor del cristianisme, com a digne hereu dels lusignans que van exercir aquest paper des de les croades. I la història d'Amadeu III a qui se li dóna la bandera de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem per les seves gestes i que mor a Xipre és un bé.

Malauradament, aquesta història aviat s'enfrontarà a les seves incoherències històriques. En particular el fet que el 1140/1150, els cavallers de Sant Joan de Jerusalem encara no tenien Rodes que no van adquirir fins el 1309. Com a resultat, sembla que els cronistes van substituir Amadeu III per Amadeu V en aquest paper.7. Això també explicaria el lema "FERT" que es converteix en "F.E.R.T." i que significaria: Fortitudo ejus Rhodum tenuit (el seu coratge va salvar Rodes).

Aquesta història s'interpretarà de manera teatral al llac de Mont-Cenis per l'arribada de l'esposa del príncep hereu Víctor Amadeus 1r, Cristina de Borbó el 1619, magnificant el paper de la Casa de Savoia com a defensora del cristianisme amb un destí especialment reial 8. Però aquesta història serà refutada a partir del segle XVIII9 cosa que no és gaire greu perquè en aquell moment, els ducs de Savoia es van convertir en "reis de Sardenya" i sobretot la glòria d'Eugeni de Savoia-Carinyena substituirà avantatjosament aquestes històries.

El nom de la ciutadella de Villefranche, la ciutadella de Saint Elm, també pot qüestionar el desig de Savoia d'identificar-se amb l'Orde de Malta. Sant Elm seria un sant mític protector dels mariners que podria ser suficient com a explicació del nom de la ciutadella de Villefranche. No obstant això, també és el nom del fort que protegia l'entrada al port de Rodes. Després de la pèrdua de Rodes, els cavallers van construir un altre fort del mateix nom per protegir l'entrada a

la carretera que hi havia entre Valletta (Sciberras), Senglea i Birgù a Malta el 1552. 10.

1.1. Stéphane Gal, 2012, p.328;

xifra aràbiga Samuel Guichenon, Histoire généalogique de la royale maison de Savoie, 1650, volum 2, p. 232;

3. L'Orde de Sant Joan de Jerusalem va fer de Trípoli la seva presidència principal des de 1530 fins a la seva pèrdua el 1551 i la retirada de l'orde a Malta. Aquesta illa també havia estat envaïda el
1551: http://www.cairn.info/article.php?ID_ARTICLE=ANNA_563_0563&DocId=14061 ;

4. Anne Brogini, Entre France et Espagne, les crisis dans le comté de Nice au XVIe siècle, Op. Cit.

5è. Nom donat a la seu de l'Orde Hospitalari de Sant Joan de Jerusalem.

6 http://www.templiers.net/departements/index.php?page=06 ;

7è. Luigi Cibrario, Recherche sur l'histoire et sur l'ancienne constitution de la monarchie de Savoie, (traduït per M.A. Boullee, éd. Moutardier, París, 1833, p.240; Antoine-Augustin Bruzen de la Martinière, Le grand dictionnaire géographique et critique, volums 1 a 2, p.93;

8è. Stéphane Gal, Charles Emmanuel de Savoie, la politique du précipice, éd. Payot, 2012, pp. 363-364;

9è. Abbé de Vertot, Histoire des chevaliers Hospitaliers de S. Jean de Jerusalem, Volum 1, París, 1726, p.504-506;

10è. Anne Brogini, Malta, frontera del cristianisme (1530-1670), p.144, p.156-161;

Fort Saint Elm a Malta (foto E. Coux).

Una altra fortalesa costanera porta el nom de Sant Elme, la de Cotlliure a 30 km de Perpinyà, construïda entre 1538 i 1552 per Carles V. La costa de Perpinyà també va ser assolada pels otomans el 1543, que poden traçar un paral·lelisme amb el setge de Niça el 1543 i representar l'aliança entre l'Orde de Malta, Espanya i Savoia.

Una de les raons de l'acostament de Savoia amb l'Orde de Sant Joan de Jerusalem és també la inseguretat del mar Mediterrani i les seves costes a causa de la importantíssima raça bàrbara entre 1550 i 1570. El corsari Euldj Ali fins i tot va acampar a Saint Jean Cap Ferrat els anys 1560-1565 on va embarcar en vaixells de pas i va capturar els habitants. El duc de Savoia va ser gairebé capturat el 1560. 1. El 1565, les galeres d'Emmanuel Philibert van marxar per ajudar els cavallers de Malta al setge de la Valletta i també van estar junts a la batalla de Lepant.

No obstant això, el 1572, Emmanuel Phllibert aconseguí posar-se a les mans de l'orde hospitalari moribund de Sant Llàtzer. Era moribund, però ric (el seu patrimoni era substancial) i prestigiós. Creà l'Orde de Sant Maurici i Llàtzer. Aquest orde era un competidor directe de l'Orde de Malta. I aquí, de nou, la similitud de les banderes entre l'Orde de Malta i Savoia va beneficiar plenament aquesta última, cosa que va provocar confusió en detriment de l'Orde de Malta.

El malestar va ser encara més profund perquè la propietat de l'Orde de Sant Llàtzer normalment hauria d'haver tornat a l'Orde de Malta. Per entendre l'origen d'aquestes afirmacions, cal remuntar-se a mitjan segle XV, després de la captura de Constantinoble pels otomans. La caiguda de la ciutat va despertar por en la cristiandat. El papa Pius II, per contrarestar l'avanç dels turcs a Europa, crearà, per tant, un nou orde de monjos-soldats que anomenarà Orde dels Cavallers de Nostra Senyora de Betlem. Va fixar la seu d'aquest orde a Lemnos, que llavors era una illa gestionada per Venècia.2. Per tal de finançar aquest nou orde, el papa va decidir el 1459 fusionar els béns dels Ordes de Sant Llàtzer, el Sant Sepulcre i altres Ordes a l'Orde de Cavalleria que acabava d'instituir.3. Aquesta Orde va durar poc ja que l'illa de Lemnos va ser presa pels turcs. 4. Va ser en aquest moment quan Mehmet II es va apoderar de l'imperi de Trebizond i va matar la família imperial de la raça dels Komnenos, cosa que va causar més indignació a Europa i va reforçar la convicció del Papa.

El seu successor, el papa Pau II va prendre sota la seva protecció el Gran Priorat de Sant Llàtzer de Capua amb les seves dependències. Ja era una forma de separació ja que l'Orde de Sant Llàtzer estava sota la protecció del rei dels Francesos5.

El 1489, Innovent VIII prenent la idea de Pius II, però també la del més recent Sixt IV en la idea d'optimitzar la lluita contra els otomans dissol l'Orde del Sant Sepulcre per donar-la a l'Orde de Sant Joan de Jerusalem. I va reduir l'orde de Sant Llàtzer a la dependència del Gran Priorat d'Aquitània de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem 6. Innocent VIII era de la família genovesa de Cybo i va néixer a Rodes. No hi ha també una manera d'enfortir Rodes davant Venècia, que acabava d'adquirir l'illa de Xipre? No obstant això, aquest projecte sembla haver-se fet en cas d'una croada contra els turcs que finalment no es farà. Potser per això aquesta reunió no va ser efectiva al final malgrat les bombolles de reunions.

Però aquesta idea va ser assumida pel papa Juli II que el juliol de 1505 va confirmar la unió feta per la butlla d'Innocenci VIII per tal de concedir alguna cosa al germà d'un cardenal del qual acabava de treure la Tiara 7. Aquesta butlla de retrobament no va tenir cap efecte a França perquè l'orde de Sant Llàtzer estava fermament en mans del rei de França que n'era el protector. D'altra banda, va participar en la seva deconstrucció fora de França.

1http://www.cairn.info/article.php?ID_ARTICLE=ANNA_563_0563&DocId=14061 ;

xifra aràbiga Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Imprimerie royale, París, 1772, p.212

3. Ibid., p. 213; Cibrario, Précis historique des ordres religieux et militaires de S. Lazare et de S. Maurice, Lyon, Imp. Louis Perrin, 1860, p.53;

4C.A. Dambreville, Abrégé chronologique de l'histoire des Ordres de Chevalerie, París, éd. Hacquart, 1807 p.192-193; Pierre Helyot, Histoire des ordres monastiques, religieux et militaires, Volum 8, París, 1719, p. 365,

5è. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. p. 221;

6è. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. p. 242; Cibrario, Précis historique des ordres religieux et militaires de S. Lazare et de S. Maurice, Op. cit. Cit. pàg.55;

7è. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. p. 254;

El recinte bastit de Floriana i el convent dels caputxins de Malta

El 1517, el Gran Priorat de Capua, que ja s'havia desvinculat de la protecció francesa, va passar amb tots els béns de l'orde sota la protecció de Carles V per butlla del 12 de maig de 1517 de Lleó X. 1. Això va donar lloc a un imbroglio legal ja que les butlles d'Innocenci VIII i Juli II no havien estat abrogades. Així doncs, l'Orde de Sant Joan de Jerusalem estava normalment en possessió de la propietat de l'Orde de Sant Llàtzer. Però aquest últim encara era independent sota la protecció del rei de França i el 1517 s'havia format una segona branca relativa al Regne de Nàpols, Sicília i Espanya sota la protecció del rei d'Espanya amb la separació del Gran Priorat de Capua.

És molt possible que el destacament del Gran Priorat de Capua i part de l'Orde de Sant Llàtzer fos un contrapès i un resultat indirecte del Concordat de Bolonya entre el Papa i el rei de França el 1516. El Gran Priorat de l'Orde de Sant Llàtzer, Boigny, que era la casa mare de l'Orde s'havia convertit en una propietat a criteri del rei de França. Com que el concordat només concernia els territoris sota l'autoritat del rei de França, entenem el despreniment de part de l'Orde.

No obstant això, a partir de 1521, els Cavallers de Sant Joan de Jerusalem, reforçats per les butlles d'Innocenci VIII i Juli II, van prendre el pretext que l'Orde de Sant Llàtzer ja no existia per a adjuntar a la seua Orde tot el que pogueren desmembrar, malgrat un capítol general a Boigny el mateix any.2. No obstant això, aquesta monopolització es va veure pertorbada per l'arribada del protestantisme que va suprimir aquestes cases a Alemanya en particular. L'activitat principal dels priors de Boigny era, per tant, oposar-se a les pretensions de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem especialment a partir de 1537. 3. Però aquestes afirmacions van ser destruïdes per una sentència de la cort de París del 16 de febrer de 1547. 4.

Malgrat aquest fracàs, sembla que hi va haver un compromís entre l'Orde de Malta, la de Sant Llàtzer i la corona francesa, i cap a la dècada de 1570, un avanç en els interessos dels cavallers de Malta. Els Grans Mestres de Seure (o Sèvre) i Salviatti també formaven part de l'Orde dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem i combinaven les funcions5. El 1571, el Gran Mestre de Seure va dimitir a favor de Salviatti que és el prior de la llengua de França. De Seure va rebre en compensació diverses altres beneficències eclesiàstiques, incloent un Gran Priorat de l'Orde de Malta, el de Velaine a Xampanya.6. Aquest canvi sembla ser degut a l'èxit recent de l'Orde de Malta en el setge de la Valletta contra els turcs el 1565. També sembla que es deu a les dificultats a les quals s'enfronta la França enredada en guerres religioses.

1.1. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. 256-257;

xifra aràbiga Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. p. 265;

3. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. 275-276;

4. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. 277-278;

5è. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. p. 314-315 , p.327, p.328-329 , p.338 :

6è. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. 310-311;

La creu maltesa adoptada per l'Orde el 1496 s'assembla fortament a la creu de Sant Llàtzer que serà incorporada a l'Orde de Sant Maurici i reservada.

El 1565, Jeannot de Castillon, amic íntim del rei d'Espanya, que ja era prior de Capua, va ser nomenat pel papa Boigny prior i gran mestre de l'Orde en detriment de Michel de Seure que ja estava al seu lloc. Va ser un intent del papa de recuperar el control d'aquest orde i més enllà de posar fi al Concordat de Bolonya. 1. El context era molt favorable i el motiu era l'imminent perill turc. No obstant això, Michel de Seure es va mantenir en el poder. El 1566, Castillon, que no havia aconseguit convertir-se en Gran Mestre de l'Orde, va iniciar negociacions per a la supressió de l'Orde de Sant Llàtzer i l'assignació dels seus béns a l'Orde de Sant Joan de Jerusalem. Esperava convertir-se en Gran Mestre de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem o almenys celebrar un Gran Priorat. 2.

El 13 de gener de 1571, Castillon va renunciar al seu càrrec a favor del duc de Savoia. 3. Va morir a Vercelli el 1572. Per al papa Gregori XIII, Castillon havia estat l'únic Gran Mestre legítim de l'Orde de Sant Llàtzer. El Papa va aprofitar el novembre del mateix any per unir aquest Orde amb el de Sant Maurici fundat per Amadeu VIII i nomenar els ducs de Savoia, grans mestres perpetus.4. El duc gaudia del prestigi d'estar entre els vencedors de Lepant i prometia mantenir permanentment dues galeres contra els bàrbars. Aquesta ordre va trobar així amb el duc de Savoia, una mica de legitimitat.

Tanmateix, això no satisfà ni els interessos dels francesos ni els dels cavallers de Malta. És en un context convuls que el rei de França desitja de nou, el 1576, la fusió entre els dos ordes. Era evident que el rei de França s'aliava amb els cavallers de Malta contra el duc de Savoia per a la possessió de l'Orde de Sant Llàtzer. El nou Gran Mestre de l'Orde de Sant Llàtzer a França el 1593 va ser Aymar de Chaste, un dauphinois molt implicat en la guerra de França contra Espanya. Va ser sobretot cavaller de l'Orde de Malta, comandant de Llemotges i Sant Pau-les-Romans i aliat d'Enric IV durant la guerra civil.

1.1. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. 293-298;

xifra aràbiga Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. 300-301.

3. Cibrario, Précis historique des ordres religieux et militaires de S. Lazare et de S. Maurice, Op. cit. Cit. pàg.64;

4. Pierre Edmé Gautier de Sibert, Histoire des ordres royaux hospitaliers-militaires de Notre Dame du mont Carmel et de Saint Lazare de Jérusalem, Volum 2, Op. cit. Cit. p. 324; Cibrario, Précis historique des ordres religieux et militaires de S. Lazare et de S. Maurice, Op. cit. Cit. p.65 i p. 94;

Creu de Sant Maurici i Llàtzer

La pèrdua de l'illa de Xipre també va iniciar un acostament entre Venècia i Savoia que va deixar de banda les seves reivindicacions en aquesta illa. La batalla de Lepant, que va tenir un ressò extraordinari en la cristiandat, no va retornar l'illa de Xipre als venecians. Pitjor encara, deteriorarà les relacions comercials entre Venècia i la Mediterrània oriental. Els veritables vencedors van ser Espanya, que es va afirmar com la primera potència marítima, i Savoia, que malgrat la debilitat dels seus números n'havia tret un gran prestigi.

Després de Lepant, l'Imperi Otomà i els Bàrbars seran molt menys amenaçadors i ofensius. El Mediterrani estarà molt més tranquil i Carles Emmanuel 1r no haurà de donar suport a una gran batalla contra els otomans a part d'una invasió fallida sense gaires mitjans de l'illa de Xipre. L'armada del duc es va utilitzar més aviat contra els francesos i contra la República de Gènova.

Després del llarg regnat de Carles Emmanuel 1r i les seves múltiples conseqüències, el Ducat de Savoia quedarà afeblit. El nou duc no sembla voler aspirar a una política mediterrània tan ambiciosa com els seus avantpassats. No obstant això, el 1632, el duc Víctor Amadeus I va incorporar oficialment les armes de Xipre al seu propi escut d'armes, molt per disgust de Venècia. 1 sense ni tan sols voler conquerir l'illa; com si l'herència d'aquesta corona fos suficient per conferir el títol.

El 1658, Savoia va participar en la defensa de les possessions venecianes de Creta a la Guerra de Càndia al costat de l'Orde de Malta i el Francès. El motiu d'això va ser més l'aliança amb França que el desig de participar en una altra croada. La pèrdua de Creta no va augmentar el prestigi de la Casa de Savoia. El Gran Mestre de l'Orde just abans d'aquesta època era Jean Paul de Lascaris-Castellar (Gran Mestre de 1636-1657) d'una de les cases nobles més prestigioses del comtat de Niça. Va fundar en aquest comtat, una comandància, a Luceram. Però la promoció de Jean Paul de Lascaris com a Gran Mestre es deu essencialment a les seves relacions amb la França aliada a Savoia i a una carrera essencialment feta a França.

També cal destacar, al segle XVII, la presència a Malta de l'enginyer militar ducal Antonio Maurizio Valperga. La seva arribada correspon a la caiguda de Creta el 1669, moment de relatiu pànic a Malta quan s'espera que l'illa torni a ser assetjada. La seva arribada es va centrar en consells per reforçar les defenses de Floriana (districte que completava la defensa de la península de La Valletta) que no es va acabar2. Allà, també s'encarregarà del disseny de la "línia Cotonera", que és un enorme recinte addicional per protegir els districtes de Birgù i Senglea i el de Fort Ricasoli a l'entrada del port enfront del de Saint Elm.3. També va dissenyar fortificacions per a Rabat, la capital de l'illa de Cozzo.4.

1.1. Stéphane Gal, 2012, p.328;
2. Alison Hoppen, La fortificació de Malta per l'Orde de Sant Joan (1530-1798), segona edició, Publicacions Minerva,

1999, p. 90

3. Alison Hoppen, La fortificació de Malta per l'Orde de Sant Joan (1530-1798), Op. cit. Cit. pàgines 90-94 i pp. 148-151;

4. Alison Hoppen, La fortificació de Malta per l'Orde de Sant Joan (1530-1798), Op. cit. Cit. 194-196

Fort Ricasoli dissenyat per Antoine-Maurice Valpergue

El seu treball a Malta sembla haver tingut un impacte en el Ducat de Savoia. De fet, està en línia amb la "línia Cottonera" de Malta que es preveia per a Niça, un enorme recinte bastit que unia el castell de Niça amb el fort de Mont Alban; Amb la creació entre el mar i el recinte, d'un nou port. Fins i tot si no es va construir res, és en aquesta seqüència d'idees que es va construir molt més tard, l'actual port de Lympia a Niça1. No obstant això, com els exemples anteriors, l'enginyer Antonio Maurizio Valperga també està vinculat a França, ja que també hauria treballat amb Mazarin.

Malgrat la presència de l'orde a Niça i Villefranche entre 1522 i 1530, les relacions entre Savoia i l'orde dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem van ser finalment força superficials. A part de la creació d'una prestigiosa comandància al castell de Menuet aux Echelles a l'edat mitjana per Beatriu de Savoia, que sembla més connectada amb la Provença, gairebé no hi ha connexió entre l'Orde de Malta i el Comtat de Savoia a l'edat mitjana. Com a molt podem assenyalar un hospital de Sant Joan de Jerusalem, dependència de la comandància de Chambéry que és el nucli de la futura Alberville. Però la pujada d'Alberville està més lligada a la desviació de la carretera del Tarentaise que evita el poble de Conflans que a un paper dels Hospitalers2. Savoia no forma una "llengua" que és una divisió administrativa de l'ordre a diferència de la Provença o l'Auvergne. El Ducat de Savoia fins i tot sembla dependre de tres llengües: la d'auvergne, la de provença i la d'itàlia.3. Tampoc hi ha "grans priorats" que siguin el nivell intermedi entre la comandància i la Llengua.

No obstant això, al final de l'edat mitjana, la dinastia savoiana es va apropiar del prestigi de l'orde gràcies a un bluff històric a causa de la similitud de les banderes i en un context molt favorable als records cavallerescos. Cabaret farà d'Amadeu III el salvador de Sant Joan d'Acre i els següents cronistes d'Amadeu V el conqueridor de Rodes.

Si l'orde també podia ser un actiu en la reclamació de Savoia sobre Xipre sota Carles III, era massa dependent d'Espanya i França per poder jugar un paper important per a Savoia que després de 1536 sempre estaria aliada amb una d'aquestes potències contra l'altra. El duc de Savoia aconseguí el 1572 recuperar l'Orde de Sant Llàtzer que uní amb la de Sant Maurici creant l'Orde de Sant Maurici i Llàtzer en detriment de l'Orde de Malta que l'havia cobejat des de 1480. Després d'aquesta data, els vincles amb l'Orde de Malta van estar estretament lligats a l'aliança de Savoia amb França.

No obstant això, podem preguntar-nos sobre un punt: l'exemple de l'Orde de Malta no va ajudar a redefinir els ordes cavallerescos a Savoia? Si la mutació de l'Orde del Collar en l'Orde de l'Anunciació el 1518 és poc abans de l'arribada dels Cavallers de Rodes a Niça i Villefranche, l'associació de Sant Maurici amb l'Orde de Sant Llàtzer es fa quan l'Orde de "Malta" obtindrà les seves dues victòries més prestigioses; els del setge de la Valletta el 1565 i el de Lepant poc després.

1.1. Philippe Graff, L'exception urbaine : Niça, de la Renaissance au Consiglio d'Ornato, éditions Parenthèses, p. 42-44

xifra aràbiga Jean Pierre Dubourgeat: L'hôpital-sous-Conflans aux derniers temps des Hospitaliers de Saint Jean de Jérusalem (s. XVIe-XVIIe), a Académie des scienses, belles-lettres et arts de Savoie
: https://www.academiesavoie.org/images/discours/Discours_reception_JP_Dubourgeat.pdf

3. Per exemple, la comandància de Compesières a Bardonnex a la Genevois forma part de la "Llengua d'Auvergne": Isabelle Brunier: la comandància de Compesières, 2004, Diccionari històric suís: http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/f/F11142.php

comandància de l'Echelle segle XVII